

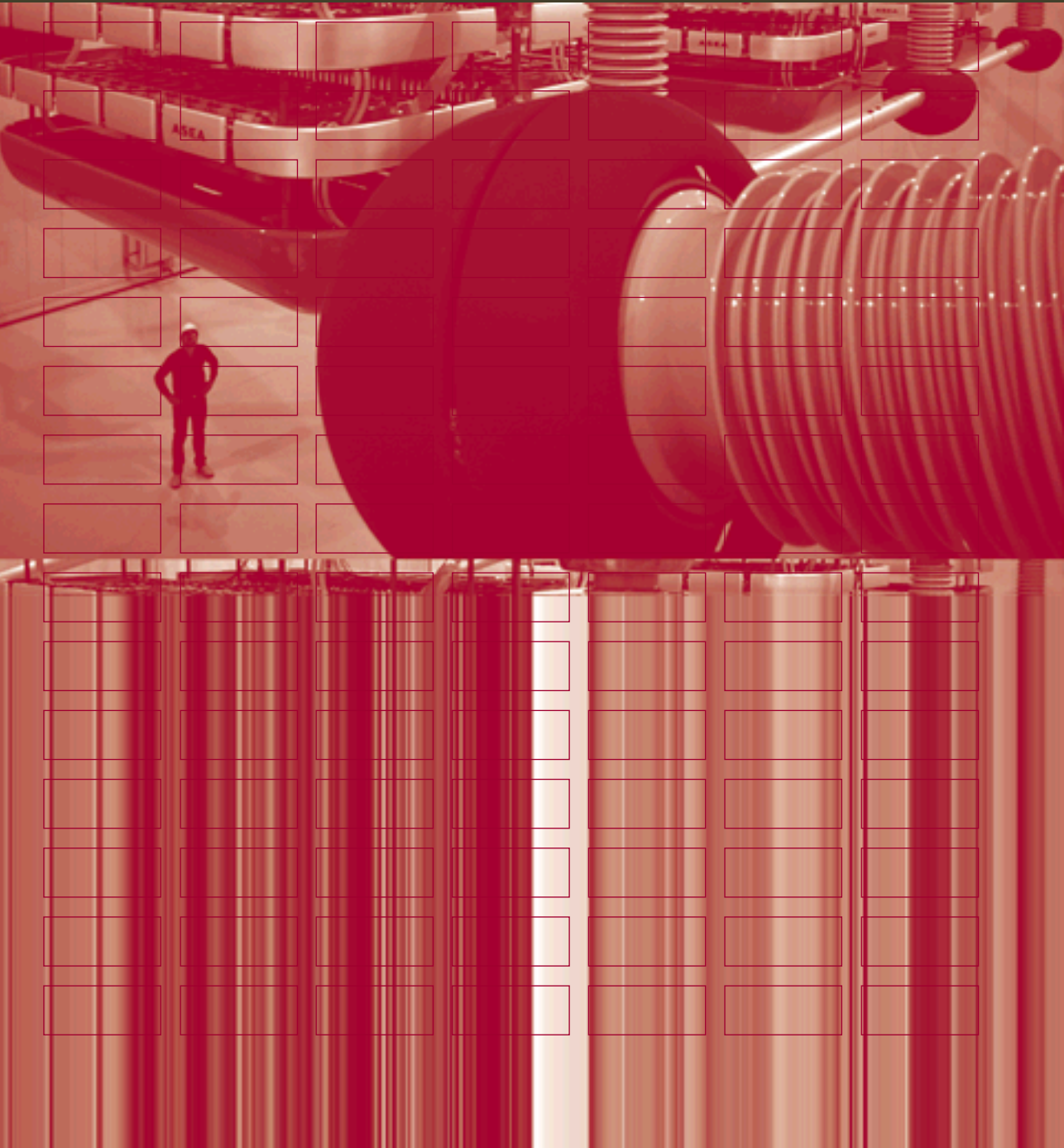

ENERGIERAAD

JAARVERSLAG 2003

JAARVERSLAG 2003 EN WERKPROGRAMMA 2004

ALGEMENE ENERGIERAAD, FEBRUARI 2004

ENERGIERAAD

JAARVERSLAG 2003

JAARVERSLAG 2003 EN WERKPROGRAMMA 2004

ALGEMENE ENERGIERAAD, FEBRUARI 2004

DE ENGERIERAAD

De Algemene Energieraad adviseert de regering en het parlement over het te voeren energiebeleid. De Energieraad wil een gewetensfunctie ten behoeve van overheid en samenleving vervullen en een bijdrage aan het maatschappelijk energiedebat leveren, waarbij steeds het publieke belang centraal staat.

De Energieraad is onafhankelijk. De leden van de Raad worden benoemd op basis van hun deskundigheid en hun maatschappelijke kennis en ervaring.

De Raad telt maximaal tien leden, die bij koninklijk besluit worden benoemd. Ze zijn afkomstig uit relevante maatschappelijke groeperingen, maar vervullen hun adviestaak op persoonlijke titel. De taken en positie van de Energieraad zijn wettelijk geregeld (Wet op de Algemene Energieraad).

Algemene Energieraad

Prinsessegracht 23

Postbus 11723

2502 AS Den Haag

T 070 - 392 40 01

F 070 - 365 28 36

E info@energieraad.nl

I www.energieraad.nl

JAARVERSLAG 2003

Jaarverslag 2003 en werkprogramma 2004

Den Haag, februari 2004

ISBN 90 74357 37 7

Ontwerp: landofPlenty, Bergen (NH)

Drukwerk: VanDeventer, 's-Gravenzande

VOORWOORD

In de loop van 2004 zullen door de politiek een aantal beslissingen worden genomen die van cruciaal belang zijn voor de energievoorziening in Nederland. Het betreft de liberalisering van de markt voor kleinverbruikers en huishoudens, de toekomst van de transmissie -en distributienetten en de kwestie van de privatisering.

De sector bevindt zich op dit moment midden in drie lastige en complexe transitieprocessen die zich gelijktijdig afspelen: de introductie van marktwerking, internationalisering en verduurzaming. Het is de taak van de overheid om de regie over deze processen te voeren, wat geen eenvoudige opgave is. Immers, de invloed die de overheid kan uitoefenen op veel van de factoren die het verloop beïnvloeden, is beperkt. Dit geldt met name voor het beleid dat in andere landen wordt gevoerd. In een snel veranderende en globaliserende wereld doen zich veel onzekerheden en verrassingen voor. De toekomst voor energieland blijft dan ook onvoorspelbaar. Het is om deze reden dat de Energieraad bepleit om bij het ontwikkelen van beleidsopties rekening te houden met onverwachte en soms ook ongewenste ontwikkelingen (scenario benadering). De robuustheid van de opties dient aan dit soort ontwikkelingen te worden getoetst en de kansen en risico's moeten worden geïdentificeerd.

Verder is de Raad van mening dat het beleid dat in andere landen wordt gevoerd nauwlettend moet worden gevolgd. Steeds

moet zorgvuldig worden afgewogen of het raadzaam is om in Nederland een afwijkend beleid te voeren zowel qua inhoud als qua tempo.

Tenslotte adviseert de Raad om indien mogelijk "no regret" opties te kiezen, waardoor het mogelijk blijft bij te sturen wanneer zaken anders lopen dan verwacht. De Raad ziet het als zijn taak om de overheid bij te staan door de ontwikkelingen op de voet te volgen, grondige analyses te maken van problemen, dilemma's, risico's en kansen en op basis hiervan beleidsopties voor de overheid aan te dragen.

Voor de Energieraad is 2003 een productief en drukbezet jaar geweest. De Raad bracht een record van 5 adviezen uit en een uitgebreid jaarverslag over "Dilemma's en keuzes" in het energiebeleid. De meeste van de uitgebracht adviezen betroffen niet alleen actuele maar ook controversiële onderwerpen. Dit betekende dat hoge eisen moesten worden gesteld aan een goede onderbouwing, hetgeen veel tijd en energie heeft gevraagd.

Ook is uitgebreid aandacht besteed aan intensieve contacten met belanghebbenden en deskundigen om verschillende standpunten en analyses te bespreken en deze op hun merites te beoordelen. De doelstelling van de Raad om zijn profiel en de impact van zijn adviezen te verhogen werd in belangrijke mate gerealiseerd. Een aantal van de adviezen kreeg veel aandacht in de media. Hiermee werd bereikt dat de adviezen bij velen, en zeker bij onze

doelgroep, meer aandacht kregen en effect hadden dan zonder media attentie het geval zou zijn geweest.

De effectiviteit van de adviezen werd ook verhoogd door intensivering van het overleg met het ministerie van Economische Zaken. Verder werd de samenwerking met andere adviesraden versterkt door een advies uit te brengen samen met de Raad voor Verkeer en Waterstaat en een gezamenlijk advies voor te bereiden met de VROMraad.

Ook in 2004 is het de intentie van de Raad om adviezen uit te brengen die aansluiten bij de actualiteit waaronder over de mogelijkheden voor Nederland binnen de EU elektriciteitsmarkt, over de Europese gasmarkt en over transitie naar een duurzame energiehuishouding.

Eind 2003 hebben vier leden de Raad verlaten te weten mevrouw A. van den Berg en de heren ir. J. P. van Soest, ir. G.J.M. Prieckaerts en prof. dr. ir. P. Vellinga. Allen hebben 12 jaar lang een bijzonder grote bijdrage geleverd aan het werk van de Raad. De Raad is hen hiervoor zeer erkentelijk. In hun plaats zijn benoemd mevrouw prof. dr. J.G. van der Linde en de heren ir. W.K. Wiechers en prof. dr. J.C.J.M. van den Bergh. Deze nieuwe leden hebben reeds hun sporen verdiend in wetenschap en industrie. Hun enthousiasme om een bijdrage te gaan leveren aan ons werk schept grote verwachtingen.

Met de personele veranderingen in 2002 en 2003 is de samenstelling van de Energieraad ingrijpend gewijzigd.

In 2004 hoopt de Raad wederom een constructieve bijdrage te leveren aan het debat over de energiesector en met voorstellen te komen om het grote belang van een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening in Nederland te waarborgen dan wel naderbij te brengen.

ir. P.H. Vogtländer
voorzitter

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	4
1 De adviezen in 2003	8
2 Het werkprogramma voor 2004	11
3 Verslag van werkzaamheden	13
BIJLAGE 1	
Samenvattingen van de uitgebrachte adviezen 2003	20
BIJLAGE 2	
Adviesaanvragen voor 2004	30
BIJLAGE 3	
Publicaties van de afgelopen 10 jaar	38

DE ADVIEZEN IN 2003

1

1.1

De Energieraad heeft in maart 2003 in zijn *Jaarverslag over 2002: "Dilemma's en keuzes"* een aantal lastige dilemma's voor het energiebeleid op een rij gezet. Daarbij geldt voor alle dat tenminste twee van de drie centrale doelstellingen van het energiebeleid met elkaar op gespannen voet staan. Moeilijke keuzes zijn daarbij onvermijdelijk. Wij willen daaraan een bijdrage leveren door een genuanceerde en constructieve discussie en hebben deze dilemma's en keuzes ook op onze eigen adviesagenda gezet.

1.2

Het gaat bovendien om complexe veranderingsprocessen met risico's en verrassingen waarbij een goed voorbereide regievoering door de overheid noodzakelijk is. Dit onderwerp staat centraal in de in maart 2003 op eigen initiatief uitgebrachte gezamenlijke uitgave van de Energieraad en de Raad voor Verkeer en Waterstaat, onder de titel *"Zorgvuldig omgaan met de introductie van marktwerking rond vitale infrastructurele voorzieningen"*. Daarin pleiten wij voor een zorgvuldige analyse en voorbereiding voordat transitieprocessen in gang worden gezet, waarbij rekening gehouden moet worden met verschillende toekomstscenario's. Tijdens het proces moet periodiek worden geëvalueerd en dienen effectieve instrumenten om zonedig bij te sturen beschikbaar te zijn. Ook moet de politieke en bestuurlijke cultuur leren omgaan met dergelijke onzekere veranderingsprocessen.

1.3

Centraal in het afgelopen jaar heeft gestaan het dilemma rond de liberalisering van de Europese energiemarkten: concurrentie of dominantie? In april 2003 heeft de Energieraad op eigen initiatief het *"Signaleringsadvies over de liberalisering van de Europese elektriciteitsmarkt: energiemarkten op de weegschaal"* uitgebracht. Daarin signaleren wij risico's bij de liberalisering van de Europese elektriciteitsmarkt. Er is een reëel te achten risico dat de oorspronkelijke bedoelingen achter marktwerking in de Europese elektriciteitssector niet of maar zeer ten dele zullen worden gerealiseerd. De markt die naar verwachting ontstaat zal een betrekkelijk statisch oligopolistisch karakter hebben met weinig effectieve concurrentie en bijgevolg weinig prikkels om te komen tot innovatie en permanente kostenverlaging. Ook zijn er risico's voor de publieke

belangen voorzieningszekerheid en duurzaamheid. Wij hebben over deze conclusies en mogelijke oplossingen in de loop van 2003 met een groot aantal partijen en deskundigen gesproken. Op basis daarvan legt de Raad momenteel de laatste hand aan een advies met beleidsopties voor deze materie.

1.4

De Energieraad heeft op verzoek van de minister van Economische Zaken in oktober 2003 een advies uitgebracht over aansprakelijkheid bij leveringsonderbrekingen: *“Aansprakelijkheid helder als het licht uitgaat”*. Daarin bepleiten wij een klantvriendelijker geregelde aansprakelijkheid bij energiestoringen. Op dit moment hebben de netbeheerders voor stroom en gas hun aansprakelijkheid voor schade als gevolg van storingen sterk beperkt. Ook is niet helder op welke betrouwbaarheid de klant kan rekenen. Dat moet volgens ons verbeteren. In het advies worden de contouren daarvoor geschetst.

1.5

Over het dilemma rond de “netten: privaat of publiek?” heeft de Energieraad in december 2003 op eigen initiatief het advies *“Net nog niet”* vastgesteld. Daarin doen wij een beroep op de politiek om een besluit over de organisatie en het eigendom van energienetten in Nederland te nemen in het kader van de Europese ontwikkelingen. Dit Europese perspectief is met name van belang bij de beleidskeuzes voor de sector als geheel (productie/transport/verkoop), waarover wij binnenkort een advies zullen uitbrengen. Een besluit over de netten zou naar onze mening moeten worden uitgesteld tot er meer duidelijkheid is over deze beleidskeuzes. Ook zijn wij van mening dat de allerhoogste eisen gesteld moeten worden aan het uitwerken en afwegen van alternatieven voor de netten. Daarvoor dient voldoende tijd te worden genomen.

1.6

In januari 2003 had de Energieraad op verzoek van de minister van Economische Zaken al een briefadvies uitgebracht over *“Energie-infrastructuur: tijd voor verandering?”* Mettertijd zullen veranderingen in de infrastructuur noodzakelijk zijn, maar er is voldoende tijd om te experimenteren; grote of revolutionaire veranderingen zijn vooralsnog

niet aan de orde. De beschikbare tijd moet wel effectief worden benut voor een adequate stimulans en richting voor een infrastructuur die de noodzakelijke transitie naar een duurzame energiehuishouding ondersteunt. Over wat er verder moet gebeuren in de transitie naar een duurzame energiehuishouding werken wij sinds het voorjaar van 2003 samen met de VROMraad aan een gemeenschappelijk advies.

Uitgebreidere samenvattingen van de uitgebrachte adviezen treft u in bijlage I aan.

HET WERKPROGRAMMA VOOR 2004

2

2.1

Belangrijk aandachtspunt voor de Energieraad in 2004 blijft de ontwikkeling van de liberalisering van de Europese energiemarkten. Begin 2004 zal het door de minister van Economische Zaken gevraagde advies over mogelijke *oplossingen voor risico's rond de ontwikkeling van de liberalisering van de Europese elektriciteitsmarkt* worden uitgebracht. De minister vraagt ons (zie bijlage 2) vanuit een integrale benadering zijn visie te geven op de ontwikkeling van effectieve concurrentie op de EU markt en daarbij in het bijzonder in te gaan op de beleidsopties die de Nederlandse regering ter beschikking staan, gelet op de drie doelstellingen van het energiebeleid. De minister vraagt daarbij om in het bijzonder aandacht te geven aan het transitieproces naar een geïntegreerde Europese elektriciteitsmarkt en aan te geven waarop het beleid van de Europese Commissie, de lidstaten resp. Nederland zich zou moeten richten.

2.2

Begin 2004 start de Energieraad, mede op verzoek van de minister van Economische Zaken (zie bijlage 2), met de voorbereiding van een advies over de ontwikkelingen rond de *liberalisering van de Europese gasmarkt* in relatie tot de uiteindelijke doelstellingen daarvan en mogelijke problemen tijdens de transitiefase. Daarin zullen zowel de karakteristieken van de internationale gasmarkt die de aanvoer van gas naar de Europese markt domineren als de mogelijkheden om de werking van de interne Europese aardgasmarkt te verbeteren worden gezien op hun consequenties voor de positie van Nederland. Wij hopen dit advies na de zomer af te ronden.

2.3

Voor de zomer van 2004 denken de Energieraad en de VROMraad hun advies over de *transitie naar een duurzame energiehuishouding* uit te kunnen brengen. De bewindslieden van Economische Zaken en Milieu vragen de adviesraden om in hun advies bijzondere aandacht te geven aan de vraag welke rollen de overheid bij de verschillende typen systeeminnovaties en daarbinnen te onderkennen stadia het best kan vervullen om de ontwikkeling in de richting van een duurzame energiehuishouding optimaal te doen verlopen. Hoe stimuleert de

overheid daarbij zelfsturing door de markt en hoe organiseert de overheid een flexibele respons? De bewindslieden verzoeken de internationale context nadrukkelijk in het advies te betrekken.

2.4

In aansluiting op het advies over de transitie naar een duurzame energiehuishouding is de Energieraad voornemens om in de loop van 2004 nader aandacht te besteden aan de *betekenis van het internationale broeikasgasbeleid voor de Nederlandse energiebeleidsprioriteiten*. Daarbij denken wij aan de betekenis van verschillende mogelijke scenario's voor de ontwikkeling van het internationale broeikasgasbeleid, van de CO₂ handel en van de CO₂ prijs voor de Nederlandse beleidsprioriteiten inzake energiebesparing, conventionele energie, duurzame energie, schoon fossiel en buitenlandse opties. In hoeverre kunnen en moeten bij de keuze industriepolitieke argumenten een rol spelen? Moeten we ons concentreren op gebieden waar we een comparatief voordeel hebben of op technologieën die we zelf het best kunnen gebruiken?

2.5

Wij zullen evalueren hoe onze opstelling en de adviezen bij betrokkenen zijn overgekomen en nagaan wat met onze aanbevelingen is gedaan. Volgens artikel 28 van de Kaderwet Adviescolleges moeten wij in 2004 een *evaluatieverslag* opstellen.

2.6

De Raad heeft in zijn werkprogramma voor de tweede helft van 2004 bewust ruimte willen laten voor onderwerpen die mogelijk opkomen. Zo achten wij het niet uitgesloten dat in het licht van het door EZ op te stellen *Energierapport* nog activiteiten van ons worden verwacht of een of meerdere uitgebrachte adviezen nog tot *vervolgactiviteiten* zullen leiden.

VERSLAG VAN WERKZAAMHEDEN

3

De Energieraad heeft in 2003 inhoud gegeven aan zijn eerdere voornemen om meer aandacht te besteden aan onderwerpen die in het brandpunt van de belangstelling staan. Daarmee is ook de aandacht voor onze adviezen toegenomen. De raadsvoorzitter is diverse malen gevraagd de visie van de Raad uit te dragen in de media en op door anderen georganiseerde symposia.

Omdat aan deze adviesonderwerpen vaak grote belangen van partijen verbonden zijn stelt zo'n onderwerpkeuze hoge eisen aan de kwaliteit van de adviezen. Deskundigheid in de Energieraad en consultatie van externe deskundigen zijn daarvoor van groot belang. Daarnaast is een goede afstemming over de adviestrajecten met de overheid en andere betrokkenen vereist.

3.1 VERBETERDE AFSTEMMING MET HET MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN

De Raad heeft begin 2003 nadere afspraken met EZ gemaakt over een verbeterde afstemming tussen beide organisaties om de bruikbaarheid en de kwaliteit van de adviezen te verbeteren, zonder at te doen aan de onafhankelijkheid en de kritische houding van de Raad. Goede afstemming is aan de orde bij de opstelling van het werkprogramma, bij de start van concrete adviestrajecten, bij de evaluatie van het adviesproces en de gevolgen van het advies voor het beleid. Een delegatie van de Energieraad heeft in 2003 zes maal afstemmingsoverleg met EZ gevoerd.

3.2 SAMENWERKING MET ANDERE ADVIESRADEN

De Raad heeft in 2003 op een aantal terreinen deskundigheid binnen het adviesstelsel vanuit verschillende invalshoeken gebundeld door zich tezamen met andere raden op een onderwerp te oriënteren. Dat heeft in twee gevallen tot gezamenlijke adviestrajecten geleid. Met de Raad voor Verkeer en Waterstaat is een gezamenlijke uitgave uitgebracht over het zorgvuldig omgaan met de introductie van marktwerking rond vitale infrastructurele voorzieningen. Met de VROMraad wordt gewerkt aan een gemeenschappelijk advies over de transitie naar een duurzame energiehuishouding. Dat heeft in 2003 geleid tot zeven gemengde commissievergaderingen.

3.3 VERGADERINGEN EN CONSULTATIES

Binnen de Energieraad fungeerden daarnaast in 2003 vijf commissies, die in totaal twintig maal bijeenkwamen om conceptadviezen voor te bereiden voor de plenaire Raad, die zeven maal bijeenkwam.

In het bijzonder in het kader van de voorbereiding van het advies met beleidsopties voor de elektriciteitsmarkt vonden daarenboven vijftien consultatiebijeenkomsten plaats, waarbij een delegatie van de Raad externe organisaties raadpleegde. Bij de opstelling van het advies over netten heeft een externe deskundige meegedraaid in de voorbereidingscommissie van de Raad.

3.4 SAMENSTELLING VAN DE RAAD

Eind 2003 hebben, net als in 2002, vier leden de Raad verlaten vanwege het bereiken van de maximale wettelijk periode van het lidmaatschap. Het gaat om mevrouw A. van den Berg, ir. G.J.M. Prieckaerts, ir. J.P. van Soest en Prof. dr. ir. P. Vellinga. Zij hebben vele jaren zitting gehad in de Raad en in die tijd een belangrijke bijdrage geleverd aan de kwaliteit van het advieswerk.

De ontstane vacatures zijn inmiddels grotendeels vervuld. Als nieuwe leden van de Energieraad zijn reeds benoemd mevrouw Prof. dr. J.G. van der Linde, hoogleraar internationale betrekkingen aan de universiteit Leiden en directeur van het energieprogramma van het instituut Clingendael, en de heren ir. W.K. Wiechers, ex-voorzitter van de Raad van bestuur van Essent, en Prof. dr. J.C.J.M. van den Bergh, hoogleraar milieueconomie aan de Vrije universiteit in Amsterdam.

Daarmee ziet de samenstelling van de Energieraad er in 2004 fundamenteel anders uit dan twee jaar eerder. Het aantal personen met een algemeen maatschappelijke achtergrond is teruggebracht ten faveure van het aantal personen met specifieke kennis en ervaring op het terrein van de energiesector.

ir. P.H. Vogtländer, voorzitter
 prof. dr. J.C.J.M. van den Bergh
 ir. M.E.E. Enthoven
 mr. J.J. Heusdens
 mevrouw J.A. Jorritsma – van Oosten
 mevrouw prof. dr. J.G. van der Linde
 mevrouw prof. dr. ir. M.P.C. Weijnen
 ir. W.K. Wiechers
 prof. mr. M.H. van der Woude

Raadsvergaderingen worden namens het ministerie van Economische Zaken bijgewoond door dr. P.A. Boot en drs. T.F.M. Kolkena.

Het secretariaat bestaat uit:

drs. B.J.M. Hanssen, secretaris
 ir. P.W. Broekharst, plv. secretaris
 drs. E.J. ten Elshof, senior beleidsmedewerker
 mevrouw E.A. de Groot, beleidsondersteuning
 mevrouw E.M.A. Bouwen, secretariaat.

3.5 FINANCIËEL VERSLAG

Onderstaande tabel geeft een beknopt overzicht van het verloop van de uitgaven ten behoeve van de Energieraad aan de hand van de realisaties voor 2002 en 2003 en de begroting voor 2004.

(in Euro's)	Vergoeding Raadsleden	Kosten secretariaat	Extern onderzoek	Totaal
2002	104.000	390.000	183.000	677.000
2003	105.000	394.000	136.000	635.000
2004	105.000	374.000	169.000	648.000

3.6 HUISVESTING

Per 1 maart 2004 zal het secretariaat het pand aan de Prinsessegracht verlaten en een pand betrekken nabij het hoofdgebouw van het Ministerie van Economische Zaken. Het nieuwe bezoekersadres is Adelheidstraat 8, Den Haag; het postbusnummer, het telefoonnummer en het faxnummer blijven ongewijzigd.

BIJLAGE 1

SAMENVATTINGEN VAN DE UITGEBRACHTE ADVIEZEN 2003

JAARVERSLAG 2002: "DILEMMA'S EN KEUZES" (MAART 2003)

Er is in de energiesector sprake van drie ingrijpende en complexe veranderingen tegelijkertijd: de introductie van marktwerking, de internationalisering en de verduurzaming. Bovendien staan de doelstellingen van het energiebeleid (betrouwbaar, betaalbaar, schoon) vaak op gespannen voet met elkaar. Het samenspel van deze aspecten confronteert de overheid met lastige dilemma's en keuzes. De Energieraad stelt er zes aan de orde in zijn Jaarverslag. Zo maakt de Raad zich zorgen over het mogelijk uitblijven van effectieve concurrentie op de Europese elektriciteitsmarkt. Ook acht hij een grondige analyse van de verschillende opties voor de netwerken een voorwaarde om tot een goede politieke beslissing te komen. Andere thema's waarop de Raad dilemma's formuleert, zijn voorzieningszekerheid, natuur en milieu, technologiekeuzes en de nationale versus Europese dimensie. Voor deze keuzes is afwachten geen optie. Regering en parlement in nieuwe samenstelling zullen hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Met dit jaarverslag wil de Energieraad graag een bijdrage leveren aan een genuanceerde en constructieve discussie. De Raad ziet het als zijn taak om de overheid te helpen bij het maken van de keuzes en heeft enkele thema's ook op de eigen agenda gezet.

MARKTWERKING BIJ VITALE INFRASTRUCTUREN: BETER OMGAAN MET HET VERANDERINGSproces (MAART 2003)

Introductie van meer marktwerking rond infrastructurele voorzieningen vraagt niet alleen om een doordacht ontwerp van de nieuwe politiek beoogde marktsituatie. Minstens even belangrijk is het goed managen van de overgang van de oude naar de nieuwe situatie. Op basis van de ervaringen opgedaan in sectoren zoals gas- en elektriciteitsvoorziening, personenvervoer, telecom en kabelnetten concluderen de Algemene Energieraad en de Raad voor Verkeer en Waterstaat dat dit soort veranderingsprocessen in de praktijk veel complexer en onvoorspelbaarder blijkt te zijn dan werd voorzien aan de politieke tekentafel.

De raden zijn van mening dat er belangrijke lessen uit deze ervaringen kunnen en moeten worden getrokken. Die lessen kunnen zowel worden gebruikt voor sectoren waar het proces naar meer marktwerking al gedeeltelijk is ingezet als bij infrastructurele voorzieningen waar dit wordt overwogen.

Allereerst is er behoefte aan een samenhangend analysekader waarmee de complexiteit beter in kaart kan worden gebracht en waarin meer rekening wordt gehouden met de onvoorspelbaarheid die inherent is aan ingrijpende veranderingsprocessen. Het gaat hier om processen die zich uitstrekken over langere periodes, waarbij niet alleen de omstandigheden – zowel nationaal als internationaal – voortdurend veranderen, maar ook de eisen en wensen van de samenleving.

Dit vraagt enerzijds om een zorgvuldige analyse en voorbereiding vooraf, waarbij uitdrukkelijk rekening wordt gehouden met verschillende toekomstscenario's. Hieraan is in het verleden niet altijd voldoende aandacht en tijd besteed.

Het vraagt anderzijds om een effectieve monitoring van het veranderingsproces zelf, waarbij ook in de overgangssituatie de publieke belangen voldoende worden geborgd. Nadat het proces van marktwerking is ingezet moet het actief worden gevolgd en periodiek geëvalueerd, waarbij met name de informatievoorziening goed moet zijn geregeld. Hierbij dient de overheid over effectieve instrumenten te beschikken om (bij) te sturen.

De raden constateren dat de huidige politieke en bestuurlijke cultuur het effectief omgaan met deze processen belemmert. Het zijn per definitie processen van vallen en opstaan, die vragen om lange termijn denken en het constructief omgaan met lastige aspecten zoals onvoorspelbaarheid, inschattingfouten en verrassingen.

De politiek stuurt hierbij nog te veel op zekerheden en garanties vooraf. Die zijn, gegeven de aard van de veranderingsprocessen, door overheden niet te geven, zeker niet in internationaliserende markten. De politiek dient daarom meer aandacht te hebben voor de onzekerheden tijdens het veranderingsproces en voor de vraag hoe in geval van onvoorziene en ongewenste ontwikkelingen voorkomen kan worden dat publieke belangen tijdens dit veranderingsproces in de knel komen.

Dit vraagt om een politieke en bestuurlijke cultuurverandering en om nieuwe politieke (bij)sturingsinstrumenten.

**“ENERGIEMARKTEN OP DE WEEGSCHAAL”,
SIGNALERINGSADVIES OVER DE LIBERALISERING VAN DE
EUROPESE ELEKTRICITEITSMARKT
(APRIL 2003)**

Onder de huidige condities is er een reëel te achten risico is dat de oorspronkelijke bedoelingen achter marktwerking in de Europese elektriciteitssector niet of maar zeer ten dele zullen worden gerealiseerd. De Europese elektriciteitsmarkt die naar verwachting ontstaat zal een betrekkelijk statisch oligopolistisch karakter hebben met weinig effectieve concurrentie en bijgevolg weinig prikkels om te komen tot innovatie en permanente kostenverlaging. Ook zijn er risico's voor de publieke belangen voorzieningszekerheid en duurzaamheid.

De Energieraad signaleert dit in het advies 'Energiesmarkten op de weegschaal' waarin op basis van een uitvoerige analyse tot deze conclusies wordt gekomen. De geconstateerde risico's zijn volgens de Energieraad reden tot kritische bezinning. Daarom wil de Raad in de komende maanden een discussie voeren over de analyse in dit signaleringsadvies. Op basis van deze discussie wil de Raad vervolgens aandacht besteden aan oplossingen voor de geschetste problematiek. Voor deze oplossingen zijn in het signaleringsadvies eerste – nog niet uitvoerig bestudeerde – gedachten geformuleerd. De Raad heeft het voornemen om in het najaar een advies uit te brengen dat dieper zal ingaan op oplossingen.

TOELICHTING

Aan de analyse van de Raad liggen enkele studies ten grondslag. De Raad constateert dat de kenmerkende eigenschappen van het product elektriciteit niet altijd even sterk zijn betrokken bij de vormgeving van de Europese markt voor energie en elektriciteit in het bijzonder. De kostprijs van stroom afkomstig van bestaande elektriciteitscentrales, vooral de nucleaire en kolengestookte centrales, heeft grote invloed op de concurrentiepositie van energiebedrijven en op de im- en exportpositie van landen.

Tezamen met de productkenmerken is het strategisch gedrag van sleutelspelers op en om de elektriciteitsmarkt bepalend voor het soort markt dat zal ontstaan. Bij het vormgeven van marktwerking is sterk uitgegaan van een theoretisch-economische benaderingswijze: overheden

zouden zich als ideale marktmeester gedragen, en spelers op de markt als producenten en consumenten ‘volgens het boekje’. De werkelijkheid is evenwel complexer: alle spelers vertonen strategisch gedrag. Dat geldt met name ook voor verschillende nationale overheden, die zich soms in veel sterkere mate dan de Nederlandse overheid hebben ingezet op vormen van energie- en industriepolitiek met en voor hun nationale energiebedrijven. De energiebedrijven zelf vertonen ook strategisch gedrag dat, vanuit een bedrijfseconomische optiek bezien, rationeel is. Zij kunnen op het bestaande productievermogen een strategie van levensduurverlening toepassen, en via samenwerking en fusies mogelijkheden zoeken om waar mogelijk te ‘schuilen’ voor de tucht van de markt. De kans op nieuwe toetreders is beperkt, gelet op de hoge kapitaalslasten en risico’s die het veroveren van een marktaandeel met zich meebrengt. Alleen zeer grote, kapitaalkrachtige spelers zullen kunnen meekomen.

Vooralsnog denkt de Raad dat sturing met name op Europees niveau zou moeten plaatsvinden, maar de indruk bestaat dat juist op dit niveau het probleembesef nog maar mager ontwikkeld is. Wat betreft de mogelijkheden van interventies meent de Raad dat er – ook voor betrouwbaar en schoon – opties van verschillende aard denkbaar zijn.

“AANSPRAKELIJKHEID HELDER ALS HET LICHT UITGAAT”, ADVIES OVER AANSPRAKELIJKHEID BIJ LEVERINGSONDERBREKINGEN (OKTOBER 2003)

Op dit moment hebben de netbeheerders voor stroom en gas hun aansprakelijkheid voor schade als gevolg van storingen sterk beperkt. Ook is niet helder op welke betrouwbaarheid de klant kan rekenen. Dit moet volgens de Energieraad verbeteren. In het advies *Aansprakelijkheid helder als het licht uitgaat* schetst de Raad de contouren daarvoor.

De Raad stelt onder meer voor dat de netbeheerders ook voor zakelijke energiekanten hun aansprakelijkheid voor de leveringszekerheid erkennen. Verder is het nodig dat er op het niveau van de klant een duidelijke norm komt voor de betrouwbaarheid van de energielevering. Voldoet de netbeheerder daar niet aan, dan is hij in beginsel aansprakelijk voor eventuele schade.

De uitdaging is het vinden van een balans tussen de belangen van de

klanten en de belangen van de netbeheerder bij de vaststelling van de norm en de hoogte van de vergoeding. Enerzijds zal de klant een scherpe norm en een hoge schadevergoeding willen, maar anderzijds kan het niet de bedoeling zijn dat de netbeheerder failliet gaat aan schade-uitkeringen. De overheid zal een aantal aspecten wettelijk moeten regelen, o.a. de normstelling, de reikwijdte van de aansprakelijkheid waaronder het recht van de zakelijke klanten op schadecompensatie. De Energieraad adviseert de Minister van Economische Zaken om de afnemersorganisaties en de netbeheerders uit te nodigen een uitgewerkt voorstel te doen.

TOELICHTING

De aansprakelijkheid voor schade als gevolg van leveringsonderbrekingen is nu beperkt tot huishoudens en bovendien beperkt tot storingen die aan de netbeheerder toe te rekenen zijn. Voor zakelijke klanten is alle aansprakelijkheid uitgesloten. Wel is er voor alle klanten een compensatieregeling voor storingen langer dan 4 uur, maar dit zijn lage bedragen die bovendien niet bedoeld zijn als tegemoetkoming in schade. Wat ontbreekt is een duidelijke minimumnorm in termen van aantal of duur van onderbrekingen met een daarbij aansluitende schaderegeling. Het is nu voor de klant niet helder tot waar hij op zijn netbeheerder mag rekenen en vanaf waar hij zelf voorzieningen (of verzekeringen) moet treffen. Zo'n norm moet er komen en het energiebedrijf (meestal de netbeheerder) moet zijn aansprakelijkheid aanvaarden als hij die prestatie niet levert. Dit is overigens nog niet zo eenvoudig. De klant wil een zo volledig mogelijke schadevergoeding en een strenge norm. De klant als collectief wil lage tarieven. En de netbeheerder tenslotte, wil niet failliet gaan aan de schade-uitkeringen.

De norm voor de betrouwbaarheid moet dus goed worden gekozen. De norm is de belangrijkste parameter voor de kosten van het aansprakelijkheidssysteem, hoewel uiteraard ook begrenzingen aangebracht kunnen en moeten worden in de reikwijdte van de schadevergoeding (type schade dat claimbaar is, maximum bedragen). De norm moet zodanig worden gekozen dat deze slechts bij uitzondering wordt overschreden, aldus de Energieraad.

Het is voor de klant het eenvoudigst als hij 1 aanspreekpunt heeft voor zijn schade, namelijk de netbeheerder. Deze is in een veel betere positie dan de klant om indien nodig de schade te verhalen bij de feitelijke

veroorzaker. Om het nog eenvoudiger te maken, stelt de Energieraad bovendien voor om de klant de keuze te bieden tussen het ontvangen van een standaardcompensatie of het indienen van een schadeclaim (met zwaardere onderbouwing e.d.).

“NET NOG NIET”, ADVIES OVER DE ORGANISATIE EN HET EIGENDOM VAN ENERGIENETTEN (DECEMBER 2003)

De Energieraad vindt het te vroeg voor een beslissing over de organisatie en het eigendom van energienetten in Nederland. In het advies “*Net Nog Niet*” wordt een beroep gedaan op de nationale politiek om de besluitvorming hierover te nemen in het kader van de Europese ontwikkelingen.

Dit Europese perspectief is met name van belang bij de beleidskeuzes voor de sector als geheel (productie/transport/verkoop) waarover de Raad binnenkort advies zal uitbrengen. Een besluit over de netten zou naar de mening van de Raad moeten worden uitgesteld tot er meer duidelijkheid is over deze beleidskeuzes.

Ook is de Raad van mening dat de allerhoogste eisen moeten worden gesteld aan het uitwerken en afwegen van alternatieven voor de netten. Daarvoor dient voldoende tijd te worden genomen. De Raad ziet geen reden om een besluit over de netten te koppelen aan de geplande vrijmaking van de markt voor kleinverbruikers per 1 juli 2004.

TOELICHTING

De Energieraad benadrukt in zijn advies “*Net Nog Niet*” de samenhang tussen de besluitvorming over de netten en over de sector als geheel (productie/transport/verkoop). De Raad hoopt binnenkort, op verzoek van minister Brinkhorst, een advies uit te brengen over de beleidskeuzes voor de hele elektriciteitssector in het licht van de Europese ontwikkelingen. De beleidskeuzes voor de hele sector beïnvloeden de optimale keuzes voor de netten en vice versa. Een voorbeeld: een besluit tot totale afsplitsing van de netten zou leiden tot (verdere) versnippering van de – in Europees verband – al zwakke elektriciteitssector in Nederland. In combinatie met privatisering van de andere

bedrijfsonderdelen zou dit voor de consument in de toekomst grotere nadelen dan voordelen kunnen opleveren.

De Raad bepleit daarom een besluit over de organisatie en het eigendom van de netten in Nederland een aantal maanden uit te stellen tot beleidskeuzes kunnen worden gemaakt voor de sector als geheel.

De Energieraad komt eerder dan voorzien met dit advies over de netten omdat de minister heeft aangegeven begin 2004 met voorstellen over de energienetten naar de Tweede Kamer te komen. De Raad had graag meer tijd gehad om een gedegen analyse van de problemen en mogelijke opties voor de energienetten te maken. Het gaat immers om een vitaal onderdeel van de energievoorziening. De Raad miste tot nu toe een dergelijke analyse in de politieke discussie.

Ook bepleit de Raad een tweesporen benadering te volgen voor de wijze waarop de publieke belangen worden geborgd. De twee instrumenten om de publieke belangen te borgen zijn overheidseigendom en regelgeving/toezicht. Deze twee kunnen en moeten functioneren als communicerende vaten. Als regelgeving en toezicht perfect functioneren is sturen via overheidseigendom niet nodig. De Raad is van mening dat het risico's met zich meebrengt om in dit stadium volledig afhankelijk te zijn van regelgeving en toezicht. Daarnaast blijkt het juridisch complex om uitsluitend te vertrouwen op publiekrechtelijke bevoegdheden als de overheid wil ingrijpen bij wanbeheer.

Om deze redenen vindt de Raad dat, voor de netten, geheel of gedeeltelijk overheidseigendom als (eventueel tijdelijk) middel voor borging van de publieke belangen zou kunnen worden overwogen.

De Raad heeft 5 opties voor de organisatie en het eigendom van de netten geïdentificeerd, maar niet in detail uitgewerkt. Deze opties variëren van 100% privatiseren tot 100% publiek eigendom. Daartussen liggen erfpacht-, concessie- en golden share-constructies. Voor een goed onderbouwde beslissing over de te kiezen optie acht de Raad een verdere uitwerking nodig van een aantal belangrijke aspecten.

Tenslotte vindt de Raad het – in verband met de onzekerheden over de toekomstige Europese ontwikkelingen – raadzaam te streven naar een “no regret” beleid.

“ENERGIE-INFRASTRUCTUUR: TIJD VOOR VERANDERING?”,
BRIEFADVIES
(JANUARI 2003)

Met de titel “*Tijd voor verandering?*” wil de Energieraad uitdrukken dat mettertijd veranderingen in de energie-infrastructuur noodzakelijk zullen zijn (technische innovaties en organisatie), maar anderzijds ook dat er voldoende tijd is om te experimenteren en dat grote of revolutionaire keuzes vooralsnog voor infrastructuur niet aan de orde zijn. De beschikbare tijd moet wel effectief benut worden.

In het licht van de te verwachten veranderingen, lijkt het noodzakelijk te zoeken naar een aanpak, waarin de ontwikkeling van de infrastructuur anticipeert op veranderingen. Dit proces kan en moet vandaag starten. In die zin is het wat betreft de energie-infrastructuur tijd voor verandering.

Het voorgaande mondt uit in twee categorieën van aanbevelingen, gericht op een aanpak die een adequate stimulans én richting geeft aan een op de toekomst gerichte infrastructuur; een energie-infrastructuur dus die de noodzakelijke transitie naar een duurzame energiehuishouding ondersteunt.

1 Zorg er voor dat het beheer van de infrastructuur transparant geregeld is.

- Energieproductie en infrastructuur kunnen niet los van elkaar worden gezien. Er is een betere afstemming nodig van investeringen in infrastructuur en productie.
- De tariefstructuur moet betere prikkels gaan geven aan netbeheerders en producenten om tot de optimale infrastructuur te komen.
- Ook is belangrijk dat de tariefstructuur ruimte biedt voor onderhoud en capaciteitsuitbreiding, maar vooral ook voor investeringen in innovaties.
- Tenslotte beveelt de Energieraad aan om na te gaan of de verschillende mogelijke eigendomsstructuren gevolgen kunnen hebben voor innovatie.

2 Zorg voor een gerichte en krachtige stimulering van innovaties.

- De Raad vestigt allereerst de aandacht op de vele mogelijkheden bij (ver)nieuwbouw. Overheden en marktpartijen moeten daar heel actief gebruik van gaan maken.
- De Raad beveelt als innovatiethema's aan: inpassing van decentrale en/of duurzame elektriciteitsopwekking en inpassing van nieuwe gasvormige energiedragers.
- Tenslotte beveelt de Raad aan een bestemmingsheffing in te stellen voor innovatie en van daaruit financiële ondersteuning te geven.

De Energieraad beoogt met dit advies een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van een visie op onze toekomstige energie-infrastructuur.

BIJLAGE 2

ADVIESAANVRAGEN VOOR 2004

ADVIESAANVRAAG OVER LIBERALISERING VAN DE EUROPESE
ELEKTRICITEITSMARKT,
(D.D. 18 SEPTEMBER 2003)

Geachte heer Vogtländer,

Met veel belangstelling heb ik kennis genomen van het signaleringsadvies over de liberalisering van de Europese elektriciteitsmarkt dat de Energieraad in april van dit jaar heeft uitgebracht. Daarin heeft de Raad een uitgebreide analyse gegeven van de risico's en onzekerheden rond het liberaliseringsbeleid. De Raad heeft ervoor gekozen in dat advies geen oplossingen aan te dragen, maar wel suggesties voor oplossingsrichtingen te geven. Analyse en oplossingsrichtingen vormden de basis voor een beleidsmatige discussie, die uw Raad vervolgens is gestart. In het kader daarvan heeft uw Raad na het uitbrengen van het advies overleg gevoerd met stakeholders en overheden om een discussie te voeren over de analyse uit het signaleringsadvies en over mogelijke oplossingsrichtingen. Nu deze consultatieronde is afgerond, wil ik de Energieraad graag uitnodigen mij te adviseren over concrete beleidsopties ter zake van de liberalisering van de Europese en Nederlandse elektriciteitsmarkt.

De Energieraad onderscheidt in het signaleringsadvies een drietal beleidsdoelstellingen, i.c. betaalbaar, betrouwbaar en schoon. De Raad schetst de liberalisering van de elektriciteitsmarkt vooral in termen van risico's voor deze doelstellingen afzonderlijk en doet suggesties voor mogelijke oplossingsrichtingen. Op concrete beleidsopties en hun betekenis voor deze doelstellingen in hun onderlinge samenhang, is de Raad in zijn advies nog niet in gegaan. Daarom nodig ik de Energieraad graag uit vanuit een integrale benadering zijn visie te geven op de ontwikkeling van effectieve concurrentie op de EU-markt. Ik wil uw Raad vragen daarbij in het bijzonder in te gaan op de beleidsopties die de Nederlandse regering ter beschikking staan, gelet op de drie doelstellingen van het energiebeleid zoals door de Raad in het signaleringsadvies onderscheiden.

Ik verzoek de Raad dit te doen met inachtneming van de door EU-regelgeving bepaalde beleidsrichting, die recent door de aanname van

de nieuwe Elektriciteits- en Gasrichtlijn door het Europese Parlement is herbevestigd en van een nieuwe impuls voorzien.

Binnen dat kader ben ik in het bijzonder geïnteresseerd in het antwoord van de Energieraad op de volgende meer specifieke vragen:

- Over het resultaat van het liberaliseringsproces, i.c. een geïntegreerde Europese elektriciteitsmarkt, kan naar mijn mening geen twijfel meer bestaan. Wel zal de weg daarnaar toe een geleidelijke zijn en zal het integratieproces zich in fasen voltrekken. Daarom verneem ik graag van de Energieraad hoe hij het transitieproces van een Nederlandse deelmarkt naar de creatie van een geïntegreerde Europese markt ziet? Welke gevolgen heeft het transitieproces voor doelstellingen van het energiebeleid en voor de mogelijke beleidsopties? Welke risico's zijn verbonden aan de verschillende beleidsopties? De Raad geeft in zijn signaleringsadvies bijzondere aandacht aan de risico's van het vergroten van de interconnectiecapaciteit. Wat is naar het oordeel van de Raad de invloed van vergroting van de interconnectiecapaciteit tussen Nederland en zijn buurlanden op de mededinging?
- Waar zou het beleid van de Europese Commissie en dat van de lidstaten, resp. het nationale beleid zich op moeten richten? Welke rol zouden Commissie, lidstaten en Nederland moeten hebben bij het bevorderen van effectieve concurrentie? Welke acties, gericht op het bevorderen van een effectieve concurrentie, moeten er uit het Strategy Paper van de Europese Commissie volgen om de relevante markt zo goed mogelijk te laten werken? Welk nationaal energiebeleid is in aanvulling daarop wenselijk?
- In zijn signaleringsadvies doet de Energieraad reeds een aantal specifieke beleidssuggesties die naar zijn oordeel zouden kunnen bijdragen aan de effectiviteit van de concurrentie op nationaal niveau, vooralsnog zonder deze verder op hun merites te wegen. Ik verneem graag van de Raad of deze, de voor- en nadelen van de beleidssuggesties vanuit de optiek van het integrale energiebeleid wegend, een noodzaak ziet voor specifieke Nederlandse aanvullingen op het Europese beleid? Zo ja, hoe zou dat binnen het Europese regime passen? Hoe zou

het Nederlandse beleid effectiever kunnen worden gemaakt? Welke initiatieven uit andere landen zouden daarbij eventueel als inspiratiebron kunnen dienen?

Ik wil u verzoeken het advies voor het einde van dit jaar uit te brengen.

mr. L.J. Brinkhorst
Minister van Economische Zaken

ADVIESAANVRAAG OVER ENERGIETRANSITIE,
(D.D. 28 AUGUSTUS 2003)

Aan de voorzitters van de VROMraad en de Algemene Energieraad,

Nu u een aanvang hebt gemaakt met de voorbereiding van het in uw werkprogramma's opgenomen energietransitie-advies, verzoeken wij u in dat advies in elk geval ook aandacht te besteden aan de in het navolgende geformuleerde thema's cq. vragen.

De Nederlandse energiehuishouding is voortdurend in ontwikkeling. Deels is die ontwikkeling autonoom, deels wordt die ook beïnvloed door het beleid van de overheid.

De doelstelling van de overheid is de realisatie op termijn van een duurzame energiehuishouding. Een duurzame energiehuishouding voldoet aan de volgende kenmerken: betaalbaar, betrouwbaar en schoon. Is dus duurzaam in de brede betekenis van het woord.

Voor de korte termijn staat daarvoor reeds het nodige beleid op de rails. Maatregelen en stimulansen op het gebied van marktwerking, voorzieningszekerheid, energiebesparing, duurzame energie en klimaatneutrale (fossiele) energiedragers beogen aan de totstandkoming van een duurzame energiehuishouding bij te dragen, maar de zichtperiode daarvan is vaak relatief kort.

Om aan de totstandkoming van een duurzame energiehuishouding op lange termijn een extra stimulans te geven, is begin 2002 het concept transitie management geïntroduceerd. Dit concept is neergelegd in het NMP4 als methode om aan een aantal hardnekkige lange termijn milieuproblemen het hoofd te bieden vanuit de idee dat de huidige beleidsaanpak onvoldoende resultaten zou genereren. Op lange termijn zullen systeemveranderingen moeten plaatsvinden, waartoe een groot aantal maatschappelijke actoren zal moeten worden gemobiliseerd. Meer dan het energiebeleid tot dusverre wordt de transitie-aanpak dus gekenmerkt door een gerichtheid op de lange termijn, door een op systeeminnovaties georiënteerd integraal denken, en door een pogen partijen die een significante bijdrage aan de energietransitie kunnen leveren te mobiliseren en tot het leveren van die bijdrage aan te zetten. Geprobeerd wordt daarbij het beste van het op een duurzame

energiehuishouding gerichte 'traditionele' beleid in de nieuwe aanpak te verenigen.

Deze aanpak krijgt momenteel vorm op vier terreinen, te weten:

- Biomassa
- Nieuw gas
- Modernisering energieketens
- Duurzaam Rijnmond

Verder is een project beleidsvernieuwing gestart, dat moet aangeven aan welke eisen het overheidsbeleid moet voldoen om een energietransitie te faciliteren. Dit is uitdrukkelijk ruimer dan het financiële instrumentarium.

Dit jaar moeten per deelterrein strategische doelen op een termijn van ca 20 jaar worden geformuleerd, moet worden aangegeven welke transitiepaden het meest waarschijnlijk tot de verwezenlijking van deze doelen zullen leiden en moet worden besloten welke experimenten worden gestart als eerste stap op weg naar de realisatie van deze doelen.

Dit is de wijze waarop wat verder weg gelegen visies, die passen in het lange termijn beeld van een duurzame energievoorziening, met het heden verbonden worden met inschakeling van alle benodigde maatschappelijke krachten.

Bij de huidige aanpak speelt de overheid in dit stadium de rol van aanjager en regisseur van het proces. Bewust, want een al te centrale rol van de overheid komt al gauw in conflict met de notie dat veranderingen op een dergelijk lange termijn in en vanuit de samenleving zelf tot stand moeten komen. Anderzijds zal de overheid waarschijnlijk niet aan de zijlijn kunnen blijven staan bij het zetten van de eerste stappen op weg naar een energietransitie op langere termijn. Voor de hand ligt in dat verband een beroep op de overheid als participant in juistgenoemde experimenten en als vormgever van het beleid in de breedst mogelijke zin gericht op het stimuleren van die energietransitie.

Verder lijken de kenmerkende aspecten van het concept transitie management zo vanzelfsprekend, dat zich de vraag laat stellen of niet al het energiebeleid langs die lijnen zou moeten worden

gemodelleerd. Zij het dat in de uitwerking wellicht zou moeten worden gedifferentieerd naar bijv. stadium in de beleidscyclus en plaats in de energiehuishouding.

Mede in het licht van het voorgaande willen wij u verzoeken in uw advies bijzondere aandacht te geven aan de vraag welke rollen de overheid bij verschillende typen systeeminnovaties en daarbinnen te onderkennen stadia het best kan vervullen om de ontwikkeling in de richting van een duurzame energiehuishouding optimaal te doen verlopen. Hoe kan zelfsturing door de markt het beste worden gestimuleerd? En hoe kunnen de door de overheid te stellen kaders zodanig worden ingericht dat ze toegesneden zijn op de noodzaak om zo flexibel mogelijk te zijn bij het kiezen van strategische doelen en de daarbij behorende transitiepaden? M.a.w. hoe organiseert de overheid een “flexible respons” (als effectief antwoord op het blauwdruk-denken.)

Belangrijk daarbij is te onderkennen dat de ontwikkeling van de Nederlandse energiehuishouding en de mogelijkheden tot beïnvloeding daarvan in belangrijke mate geconditioneerd worden door de internationale context. Behalve in termen van technologische ontwikkelingen, kansen en bedreigingen, comparatieve voor- en nadelen en internationaal energie- en klimaatbeleid laat zich die internationale context ook analyseren vanuit de vraag wat we van de energiebeleidsaanpak elders kunnen leren en welke kansen internationale samenwerking biedt om de transitie-aanpak te versterken. Wij verzoeken u de internationale context nadrukkelijk in het advies te betrekken. Bijzondere aandacht daarbij behoeft de rol van de EU.

Een belangrijk aspect van de internationale context betreft de vraag welke vorm en inhoud het Post-Kyoto klimaatbeleid zal krijgen en hoe het duurzame ontwikkelingsbeleid post-Johannesburg zal doorwerken. Welk denkbaar scenario daarvoor ook werkelijkheid wordt, in ieder scenario lijkt de vraag hoe de ontwikkeling, diffusie en implementatie van klimaatvriendelijke energietechnologie kan worden versneld onontkoombaar. Een toereikend antwoord zonder vormen van versterkte internationale samenwerking lijkt niet goed mogelijk. Graag vernemen wij ook hierop uw visie.

Opdat uw advies kan worden betrokken bij de voorbereiding van het volgend jaar uit te brengen Energierapport en bij de voorbereiding van de tweede evaluatie van het klimaatbeleid, ontvangen wij uw advies graag uiterlijk in april 2004.

mr. L.J.Brinkhorst,
Minister van Economische Zaken

drs. P.L.B.A. van Geel,
Staatssecretaris van
Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en
Milieubeheer

BIJLAGE 3 PUBLICATIES VAN DE AFGELOPEN 10 JAAR

2003

Advies van de energieraad over de organisatie en het eigendom van energienetten

ISBN 90 74357 36 9

Aansprakelijkheid helder als het licht uitgaat

ISBN 90 74357 35 0

Energiemarkten op de weegschaal.

ISBN 90 74357 34 2

Dilemma's en keuzes.

Jaarverslag 2002, Energieraad

ISBN 90 74357 33 4

Zorgvuldig omgaan met de introductie van marktwerking rond vitale infrastructurele voorzieningen.

Gezamenlijke uitgave van de Algemene Energieraad en de Raad voor Verkeer en Waterstaat

Briefadvies Energie-infrastructuur:

Tijd voor verandering?

ISBN 90 74357 32 6

2002

Post-Kyoto energiebeleid

ISBN 90 74357 30 X

Internationale energievisies;

Jaarverslag 2001

ISBN 90 74357 31 8

Briefadvies Energierapport 2002

2001

Briefadvies Energie en Ruimtelijke Ordening

Energieonderzoek, de krachten gebundeld

ISBN 90 74357 27 X

Briefadvies Energieonderzoek

Zorgen voor de Energie van Morgen

ISBN 90 74357 28 8

De rol van de overheid in een vrije energiemarkt

ISBN 90 74357 29 6

2000

Advies naar aanleiding van het Energierapport 1999

ISBN 90 74357 25 3

Briefadvies Verantwoordelijkheden

Energiebesparingsbeleid

Energie en Ruimtelijke Ordening

ISBN 90 74357 26 1

1999

Advies Duurzame Energie

ISBN 90 74357 23 7

Overheidsbeleid voor de Lange Termijn

Energievoorziening

ISBN 90 74357 24 5

Energie en Wegverkeer

1998

Liberalisatie van de Gassector
ISBN 90 74357 19 9

Advies Voorbereiding Nota
Energiebesparing
ISBN 90 74357 20 2

De Kyoto-afspraken.
Gevolgen voor Nederland op
Energiegebied
ISBN 90 74357 21 0

Opzet Energierapport

Oliecrisisbeleid Tussen Risico en Realiteit
ISBN 90 74357 22 9

1997

Nutskarakter Elektriciteitssector en
Privatisering
ISBN 90 74357 17 2

Optimale Lokale Energievoorziening
ISBN 90 74357 18 0

1996

Nederlands energiebeleid
op de drempel van de 21e eeuw
ISBN 90 74357 14 8

Energie-onderzoek in Nederland
ISBN 90 74357 15 6

Naar een nieuwe elektriciteitswet
ISBN 90 74357 16 4

1995

Nieuwe verhoudingen
in de Nederlandse elektriciteitswereld
ISBN 90 74357 11 3

Advies naar aanleiding van het wetsvoorstel
inzake een regulerende energiebelasting
ISBN 90 74357 13 1

Nederlands gasbeleid
ISBN 90 74357 13 X

1994

Advies naar aanleiding van het dossier
kernenergie
ISBN 90 74357 07 5

De Vervolgnota Energiebesparing
ISBN 90 74357 08 3

Het Elektriciteitsplan 1995-2004
ISBN 90 74357 09 1

Bezuinigingen energiesubsidies
ISBN 90 74357 10 5

BESTELLINGEN

Publicaties zijn te bestellen door
overmaking van (een veelvoud van)
€ 5,- op postbankrekening 58.59.866 t.n.v.
Energieraad, Den Haag.
Graag met vermelding van het ISBN-
nummer en het aantal.

OMSLAGFOTO

Wisselstroom/gelijkstroom omvormer

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--